

lingen in eigen familie en in eigen gezin, die veelal ook was een conflict van liefde en plicht, van hart en geweten. De Spaansche geweldenaar over de stad, als de troepen van Bossu er hun intocht hebben gedaan, de tergende wreedheid en losbandigheid der soldaten, tegenover den groeienden tegenzin en de onderlinge saambinding der burgers, is de actie, die de personen handelen doet: Geurt en Pieter Wever als ketterjagers, Anneke en Machteld als stille getrouwen, Ebert als moedig geus. Daardoor ook ontstaat de zieleworsteling bij Duyfhuis, bij Elisabeth van Werken, Geurts vrouw, bij Anneke zijn zuster, een worsteling tusschen be-grijpelijke vrees en vermeerderende geloofskracht, die op een glorieuze overwinning der laatste uitloopt.

Verschillende deelen uit dit gecompliceerde geheel zijn heel goed; ook is de psycho-analyse van sommige figuren verdienstelijk. Maar we missen in dit bonte tooneel van handelende personen de eenheid, die de kern van het verhaal moet zijn. Elks gebeuren heeft een eigen lijn, die wel die der anderen raakt, maar niet naar één gemeenschappelijk middelpunt gaat, waarin zich al de kracht van het boek samentrekt. Aanstonds zij toegegeven, dat we hier voor vrijwel de zwaarste roman-conceptie staan, die zich denken laat, omdat meerdere geheel tegenstrijdige krachten hun invloed in het verhaal doen gelden en allerhande omstandigheden den groei der verhoudingen belemmeren, maar in een historischen roman verwachten we toch zulk een compositie, mogen we die ook verwachten, omdat daarin toch eigenlijk zijn beteekenis ligt als roman.

In dit opzicht nu blijven we hier ietwat onbevredigd: tegenover de scherp-ingelijste historische verhoudingen en de duidelijk aangegeven contouren, blijven de personen vaag, omdat ze te veel afzonderlijk de aandacht vragen en psychologisch in hun onderlinge relatie, hun tegenstellingen en verbindingen, niet altijd even duidelijk worden gezien. De overwegend historische bouw van het boek is hiervan wel de voornaamste oorzaak. Op zichzelf behoeft daarin geen oorzaak te liggen — getuige Mevrouw Bosboom's „Het huis Lanermeesse", dat zelfs een zeer sterke psychologische eenheid is, ofschoon het niet minder historisch is van lijn — maar hier lijkt mij dit toch goeddeels de verklaring.

Intusschen, deze opmerking verhindert ons niet het boek met ingenomenheid te begroeten. Het moge als historische roman niet zonder feiten zijn, als bijdrage tot de historische lectuur is het door z'n goede teekening, z'n vlotten verteltrant, z'n rijkdom aan historische gegevens, Alleszins aanbevelenswaard. En door de positief-christelijke kleur, de uitnemende uitbeelding van geloofsmoed en geloofskracht, van geloofstroost ook in het aangezicht van den dood, is het opbouwend en verrijkend, een getuigenis, dat van niet vele nieuwere romans kan worden gegeven.

De typografische uitvoering van het boek¹⁾ is loffelijk. Alleen is er een niet verklaarbare tegenstelling tusschen de eenigszins onderwetsche pen-teekening-illustraties in den text en den modern gestyleerden omslag. Ook daarin missen we de eenheid van conceptie.

C. T.

¹⁾ 't Is uitgegeven door „Neerlandia" te Arnhem.

Correctie: In het artikel „Besnoeiing gewensacht", in „De Reformatie" van de vorige week, leze men, 2e alinea regel 8 in plaats van waardeering: vermeerdering.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Feng Yu Hsiang, de Christen-generaal, die zooveel van zich doet spreken ten gevolge van de troebelen in China, wordt zeer verschillend in de pers beoordeeld. In sommige bladen van de groote pers wordt hij kortweg de Christen-verrader genoemd, nu hij den rug heeft gekeerd naar zijn vroegeren chef-generaal Wu Pei Fu. 't Ligt in den aard der zaak, dat de naam van maarschalk Feng veel meer in de Engelsche en Amerikaanse pers wordt genoemd dan bij ons. Ook de Christelijke pers aldaar schrijft veel over hem, te meer daar de Zending in China hoofdzakelijk wordt gedreven door het Angelsaksische ras, al is het waar, dat ook ons land daar niet geheel buiten staat en zelfs meerdere vooraanstaande personen in den Zendingarbeid in China van Nederlandschen oorsprong zijn. Tijdens den Boxer-opstand was Feng nog een heiden en heeft in eigen persoon veel Christen-inlanders gedood. Eens dreef hij een veertig personen, mannen, vrouwen en kinderen tegen den muur en schoot ze dood. Deze martelaren stierven zonder dat zij een kreet lieten, doch veelteer stierven ze terwijl ze overtuigd baden. Dit maakte op Feng een diepen indruk. Toen John R. Mott zijn vergaderingen in Peking hield, deedse deze Feng mede hoe het mogelijk was, dat deze Christen-inlanders zoo gelaten den marteldood konden sterven. Feng kwam tot bekering en sindsdien heeft hij zich geheel gegeven om anderen voor Christus te winnen. Het kamp van generaal Feng is zeven mijlen ver van de kerk gelegen. Hij ontziet geen kosten om zijn soldaten de gelegenheid te schaffen ter kerk te kunnen gaan. Voor den dienst knielen een twintig officieren en manschappen in de tent van hun generaal!

Ook in China zelf wisten de zendingsmannen eerst niet wat zij van den politieken ommekeer van Feng hadden te denken en wat te zeggen van hetgeen er staande is tusschen Feng en Chang. Daarom is een

hunner op onderzoek naar s'king gegaan en wel George T. B. Davis.

Leze nu schrijft aan een van zijn vrienden: „De jongste gebeurtenissen in China hebben geen angst geworpen op Feng's karakter. Hij verdient onze hoogachting, na den staatsgreep van Peking, nog evengoed als daarvoor en dit beide als een ernstig Christen en als een goed patriot." Alzoo oordeelt de kanselier van de Nederlandsche legatie in Peking, wiens zuster in dienst is van de zending der Gereformeerde Kerk van Amerika, gedreven in China. Op verzoek van generaal Feng heeft de schrijver van het zoo even medegedeeld oordeel omtrent den generaal, Gods Woord verspreid in diens leger en elders. Over heel China jaagt een storm van critiek op en veroordeeling van den persoon van Feng. Het oordeel van den Nederlandschen kanselier, die omtrent den toestand aldaar op de hoogte is als weinig buitenlanders is, dat „Feng's leger geheel verschillend van andere Chinese legers. De andere legers vallen en staan met hun leiders. Ze worden alleen maar door hun gage bij elkander gehouden. Doch Feng's leger houdt zich staande door den gemeenschappelijken band van hun Christenzin en de liefde tot het welzijn van het vaderland. Wat zedelijkheid, christelijken geest en karakter betreft blijft dit leger een unicum in de wereld. 't Is verduddeld in getale en telt wel 80.000 man. Het goed werk door Feng aangevangen zetten zijn brigade-generaals voort, die in een rond Peking belangrijke stellingen in handen hebben." De kanselier waarschuwt Feng en zijn leger niet te beoordeelen naar den maatstaf van onze christelijke denkbeelden. Hem lijkt het, dat Feng eerder naar oud-testamentische beginselen handelt en dit in overeenstemming met de geschiedenis en de gewoonte des lands en zoo voelen ook Feng en de zijnen, dat zij hard noodig hebben de studie en de onderwijzing van het Nieuwe Testament. Een andere beoordeelaar van Feng zegt, dat naar zijn overtuiging Feng een ernstig Christen is, die alle eigenbelang opoffert aan wat hij het algemeen belang acht; en hij is van meening, dat Feng gelijk had met maarschalk Wu te verlaten; daarom wekt hij de christenen in Amerika op Feng en de zijnen in hun geboden te gedenken, gelijk ook hij zelf twee- of driemaal des daags voor hem bidt.

In Bethel bij Bielefeld is de eerste feestweek gehouden in Westfalen van de „inwendige zending". Stond de officiële kerk, de kerk in haar ambtsdragers in de verloopende decennien vaak eer tegenover het werk der evangelisatie, dan dat zij het bevorderde, dit is anders geworden. Thans staan niet minder dan 47.000 personen in dienst van dit werk. Zoo kan de kerk zich in Duitschland niet meer stellen tegen deze actie; het gaat zelfs niet meer aan om de positie van een welwillend toeschouwer in te nemen. De F. Stange uitte in zijn voordracht de klachte, „dat in de volkskerk de duidelijke onderscheiding tusschen hen, die moeten worden bereid en hen die zelf den arbeid der evangelisatie ter hand hebben genomen, ontbreekt. Missionairen en heidenen, of laten wij ons zoo uitdrukken: bekeerden en onbekeerden zijn beiden leden van de volkskerk met gelijke rechten. Daaruit volgt, dat de evangelisatie-arbeid front maakt tegenover de kerk. De boodschap des evangelies zal het noodzakelijk gevolg hebben de scheiding in de kerk zelf. Het werk der kerk nam steeds meer het karakter aan van een arbeid der liefdadigheid en daardoor verloor het immer meer zijn oorspronkelijk pietistisch karakter: het evangelie den onbekeerden te prediken en werd het verviakt tot algemeen menschelijke naastenliefde. Het werk der evangelisatie werd door vereenigingen gedreven en de meeste kerkleden volstonden met hun contributie te betalen." Hij is van meening, dat zoolang de volkskerk ook omvat hen, die bereid moeten worden (dit zijn ongelooften en onbekeerden) zij niet kan zijn de draagster van het werk der evangelisatie. Derhalve moet de kerk eerst weer komen tot herstel, zij moet worden: vergadering der ware christgelooften. Dr Jäger schetste als roeping der kerk: de koningsheerschappij van Christus weer te verkondigen al zou zij dan ook moeten komen tot een breuke met het volk. Wie maken de kerk uit? zoo vroeg hij: de ambtsdragers, gedoopten en die hun kerkelijke bijdrage betalen of alle de geloovigen te zamen? Ook andere sprekers onderstreepten de noodzakelijkheid te komen tot „kerngemeenten", dat wil zeggen: tot de ecclesia in ecclesia, tot een soort van kleine gemeente van geloovigen binnen de grenzen van de groote volkskerk.

Wij slaan deze beweging met de grootste belangstelling gade, doch vreezen, dat als het bij dergelijke beschouwingen niet komt tot reformatie, velen 't zullen zoeken bij de secten en dat het oude Labadisme onder jongden vorm de kerk zal ondermijnen. In Reformatie worde het heil gezocht tegen de verlamdende kracht van wat een huis tegen zichzelf verdeeld doet zijn.

Wat afgespeeld is in Bazel met betrekking tot de eeuwen-oude theologische fakulteit doe toch eindelijk eens de oogen opengaan van zoovele zeloten in ons land, die maar niet al kunnen leeren naar ons en ons alleen te zien met nijdige blikken. In den raad van Bazel zijn de communisten met het voorstel gekomen de theologische fakulteit af te schaffen. Zij kregen den steun der Roomschen en zoo werd daartoe besloten met 56 tegen 52 stemmen. De minister van onderwijs moet ook voor de sluiting van deze 400-jarige instelling zijn.

Het protestantsche volksdeel in Zwitserland is door dit feit in beweging gekomen. De eindbeslissing moet nog worden uitgemaakt door een referendum van het gausche volk.

Terzelder tijd verneemt men, dat met steun van de Amerikaansche dominikaner-orde het plan om te Salzburg een Roomsche Universiteit te stichten haar verwezenlijking nabij komt.

Bazel heeft een goeden naam gehad eenwielang. Salzburg is berucht door de gruwelen van zijn bisschop uit de dagen der Jezuïeten-contra-reformatie!

In verband met het bovenstaande neem ik uit een Amerikaansch Zendingsofgaan iets over van wat De Van Overbosch mededeelt in de „Zondagshode van Noord-Holland" omtrent de verrooising van Noord-Holland. „Geen steenen gooien, lieve vrienden, maar leeren. Geen uitgezochte, hoogdravende rede houden tegen Rome, dat helpt toch niet. Om de Roomsche kerk te bestrijden moet men het zuivere woord Gods prediken en den Christus brengen. Dat zijn de middelen om Rome te bestrijden. En wie zijn het, die Rome zoo fel bestrijden? Zijn het niet meestal onze moderne predikanten? Gaat ze maar eens na. Ja, ik zie dan toch liever een Roomsche kerk, dan een leeggeproekte kerk van ons."

Dan geeft deze predikant een staaltje van het kerkverwoestend werk der modernen en voegt er de opmerking aan toe: „Rome heeft vroeger de Bijbels laten verbranden omdat ze wel degelijk wist, dat van den Bijbel een kracht uitging, maar mij werd een vrijzinnig predikant genoemd die zei: Je hoeft niet te gelooven wat in den Bijbel staat, ik geloof het ook niet." Dan verder schrijft deze man de rake opmerking: „In „De Protestant", het orgaan van de evangelische maatschappij, las ik, dat een boer zijn knecht ontslagen had, omdat hij niet Roomsche was. Is dit nu zoo erg? Wat gebeurt bij ons? Omdat Protestanten naar de Evangelisatie gaan om daar Gods Woord te hooren wordt hun door Protestanten, de plaats opgezegd, het werk ontnomen of de huur van hun huis opgezegd, enz. enz. En dat zijn dan vrijzinnige Protestanten uit de leerschool van vrijzinnige predikanten, die niets dan liefde preken."

De Van Overbosch zal ook wel weten, dat deze moderne predikanten geflankeerd worden door den uitersten vleugel van rechtzinnigen in hun ontaktischen strijd tegen Rome. Maar ik krijg steeds den indruk, dat hun strijd tegen Rome niet Rome bedoelt maar een anderen tegenstander; dat hoort en dat voelt men uit iederen kring en uit elken klap. En ondertusschen laten zij stillekens den grootsten vijand zijn troepen verzamelen en wat zij, onoordeelkundigen als zij zijn, niet vermoeden, dezen zijn geweldigen macht vereenigen met Rome, dat altijd naar zijn utilitaristisch beginsel, weet te wachten, te accomodeeren en te winnen. Wat doen deze zeer rechtzinnige zeloten voor Brabant en Limburg tegen het overheerschend Rome? Wie stellen zij daar naast hun moderne collega's of zeer slap ethische ambtsbroeders in schier elke stad en in vele dorpen?

Leze vraag stellen is haar beantwoorden. Of liever nog: zelfs daar in Brabant en Limburg zien zij nog eer op den vermeenden vijand en leeren op hem en laten Rome haar gang gaan, in haar ontzaglijk alle waarachtige godsvrucht doodend formalisme, in haar alle waarachtige zedelijkheid doodende slappe moraal.

Bazels stout stuk van samenwerking der uitersten van Communisten en Roomschen vormt een leerrijke tegenhanger van het zich raken der uitersten, der modernen en der zeloten onder de rechtzinnigen, in hun schijnbewegingen tegen Rome, terwijl zij een anderen tegenstander bedoelen.

Verkwikkend is het te lezen hoe kras de 80-jarige professor E. Doumergue nog is en dat hij den bloei mag beleven van zijn Institute Jean Calvin te Montauban, waarvan het aantal leerlingen reeds tot de 70 steeg.

G. KEIZER.

BOEKBESPREKING.

J. W. Gunst, „Johannes Pistorius Woerdensis".
Uitgevers-Mij. „De Blauwvoet". 1925.

Het jaar van de herdenking van Jan de Bakker heeft reeds tot vele onverkwalijkte, maar ook tot verscheiden verbeugende uitlatingen de pers verleid. Bovengenoemd boek van ds Gunst riken ik tot de laatste rubriek.

Ds Gunst woont in Woerden, de stad van Jan de Bakker. Hij heeft zijn stad lief en zijn man, en laat dat op alle manier merken. Wat in dit werk tot bewondering wekt is de zeldzame nauwkeurigheid, waarmee alles nageplozen werd. De Aanteekeningen bewijzen des schrijvers geduld en volharding. Natuurlijk is de schrijver wel eens meer „gebrand" op alle bijzonderheden dan de lezer; maar in het algemeen geldt de regel, dat schrijvers, die zich te veel verwringen naar hun publiek, een mistukt werk dreigen ter perse te leggen; bovendien moet de schrijver van een historisch werk als dit juist in het verhaal van de bijzonderheden zich verdienstelijk maken voor de toekomst; ons land is niet groot genoeg voor een gelijktijdige bewerking van de stof op tweeërlei manier. Daarom geloof ik, dat ds Gunst de studie van Jan de Bakker aan zich verplicht heeft, ook in de toekomst en dat zijn zelfstandige pogingen tot onderzoek van de beschikbare gegevens met grooten dank moet worden vermeld.

Ds Gunst kon kiezen tusschen den meer loevendigen verteltrant en den meer preciezen beoogtrant, die de historie mededeelt met de bedoeling, haar verloop in getrouwheid na te gaan. Hij heeft het laatste gekozen, en zijn kous kunnen rechtvaardigen ook, m.i.

Goed uitgevoerde platen versieren het boek van 376 blz. De typografische uitvoering had iets beter kunnen zijn, maar... de kosten en de portemonnaie der meeste lezers... Een verdienste van het boek is, dat ds Gunst de „samenprekingen" van Jan de Bakker met zijn onderzoekers uit het Latijn heeft weergegeven in frisch Nederlandsch, al zal misschien de een over een paar vertalingen willen disputeeren en de ander nog wat meer het ouderwetsche willen wren uit den dialoog, die toch wel frisch en frisch zal geweest zijn. Van den tijd van Pistorius wordt niet afzonderlijk gehandeld, maar bij de verwerking der stof heeft de auteur telkens de gelegenheid gehad en gebruikt om de worstelingen der geesten in Pis-